

Zbigniew Strus

Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego z zakresu prawa i postępowania cywilnego

Palestra 58/7-8(667-668), 212-215

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Najnowsze orzecznictwo

Zbigniew Strus

PRZEGLĄD ORZECZNICTWA SĄDU NAJWYŻSZEGO Z ZAKRESU PRAWA I POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

I. PRAWO MATERIALNE

WYNAGRODZENIE ZA KORZYSTANIE Z RZECZY WSPÓLNEJ

Uchwała składu siedmiu sędziów SN z 19 marca 2013 r., sygn. III CZP 88/12, rozstrzyga zagadnienie prawne przedstawione przez Pierwszego Prezesa SN w postaci pytania: Czy w razie osobistego korzystania przez jednego ze współwłaścicieli z rzeczy wspólnej lub jej części w sposób niezgodny z określonym w art. 206 k.c. pozostałym współwłaścicielom przysługują przeciwko niemu roszczenia o rozliczenie uzyskanej w ten sposób korzyści wynikające z prawa rzeczowego, a jeżeli tak, to które przepisy księgi drugiej Kodeksu cywilnego są ich podstawą? Sentencja uchwały jest następująca: **Współwłaściciel może domagać się od pozostałych współwłaścicieli, korzystających z rzeczy wspólnej z naruszeniem art. 206 k.c. w sposób wyłączający jego współposiadanie, wynagrodzenia za korzystanie z tej rzeczy na podstawie art. 224 § 2 lub art. 225 k.c.**

Uzasadnienie tej ważnej uchwały jest opracowywane. Można mieć nadzieję, że ułatwi ona rozstrzygnięcie wielu sporów, ponieważ potwierdza uprawnienie współwłaściciela do żądania wynagrodzenia, niefortunnie zamkniętego w Kodeksie cywilnym w kategorii tzw. roszczeń uzupełniających, wbrew szerokiej formule zakotwiczonej w prawie własności (art. 140 k.c.) upoważniającym właściciela do korzystania z rzeczy, a zatem otrzymania wynagrodzenia niezależnie od windykacji, chyba że ustawa lub umowa zwalnia posiadacza z takiego obowiązku.

OBCIĄŻENIE HIPOTEKĄ UŁAMKOWEJ CZĘŚCI NIERUCHOMOŚCI

W sprawie zakończonej wyrokiem SN z 11 kwietnia 2013 r., sygn. II CSK 438/12, skład orzekający rozstrzygał zagadnienie przedmiotu hipoteki. Teza stwierdzająca, że: **„Niedopuszczalne jest ustanowienie hipoteki na udziale w nieruchomości stanowiącej własność jednej osoby”**, może mieć zastosowanie nie tylko do wniosku właściciela o pierwotne obciążenie ułamkowej części należącej do niego nieruchomości, ale również

do wniosku o zmianę hipoteki ustanowionej prawidłowo na ułamkowej części, w razie zniesienia współwłasności i przyznania całej nieruchomości współwłaścicielowi, którego udział był obciążony. Właścicielowi (po ustaniu stosunku współwłasności) nie przysługuje już udział wyrażony w ułamku ani w inny sposób (np. w procentach), zdalny do tworzenia hybrydowych konstrukcji pełnej własności i ułamkowego obciążenia, ponieważ pojęcie udziału współwłaściciela (art. 197 k.c.) ma właściwą sobie treść prawną odnoszącą się do stanu określonego w art. 195 k.c.

PODZIAŁ HIPOTEKI ŁĄCZNEJ

Artykuł 76 ustawy o księgach wieczystych i hipotece, mimo upływu czterech lat od uchwalenia zmian, budzi nadal wątpliwości interpretacyjne, dlatego należy wskazać kolejne orzeczenie Sądu Najwyższego dotyczące § 4. W postanowieniu z 10 kwietnia 2013 r., sygn. IV CSK 551/12, uznano, że „oświadczenie banku, który – udzielając deweloperowi kredytu zabezpieczonego na jego nieruchomościach hipoteką kaucyjną łączną – zobowiązał się wyrazić zgodę na bezobciążeniowe wydzielenie, na rzecz nabywców lokali mieszkalnych pod warunkiem całkowitego spełnienia przez nich zobowiązań z tytułu zapłaty ceny, nie stanowi podstawy wpisu sposobu podziału hipoteki w dziale IV pkt 13 księgi wieczystej”.

Wyrok Sądu Najwyższego z 7 marca 2013 r., sygn. IV CSK 435/12, oddalający skargę kasacyjną, wydany został w sprawie z powództwa o zobowiązanie zakładu opieki zdrowotnej do złożenia oświadczenia woli wskazującego lekarza (wybranego przez powoda) do pełnienia czynności z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej. Teza wyroku wskazuje, że z art. 28 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych (tekst jedn. Dz.U. z 2008 r. nr 164, poz. 1027) nie wynika roszczenie o zobowiązanie wskazanego przez powoda lekarza do świadczenia usług medycznych w ramach podstawowej opieki zdrowotnej.

Prawo wyboru lekarza, pielęgniarki lub zakładu zapisane w ustawie nie ma charakteru prawa podmiotowego, jest realizowane „w miarę możliwości organizacyjnych zakładu” i nie jest jednym z „dóbr osobistych” związanych z roszczeniem o zadośćuczynienie (art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c.) ani źródłem roszczenia odszkodowawczego w stosunku zobowiązaniowym.

II. POSTĘPOWANIE CYWILNE

DOWÓD Z DOKUMENTU URZĘDOWEGO

Użyteczna w praktyce wskazówka wynika z postanowienia SN z 18 kwietnia 2013 r. w sprawie II CSK 520/12: „Organ władzy publicznej jest uprawniony na podstawie art. 250 § 1 k.p.c. do urzędowego poświadczenia odpisu lub wyciągu z dokumentu znajdującego się w jego aktach niezależnie od tego, czy został on przez ten organ wystawiony”. Według odmiennego zapatrywania sformułowanie art. 250 § 1 *in princ.* dopuszcza posłużenie się odpisem dokumentu znajdującym się w aktach organu władzy publicznej lub innego organu władzy państwowej. Dotyczy to tylko dokumentu wytworzonego przez ten organ, w którego aktach znajduje się oryginał. Stanowisko

ujawnione we wskazanym wyżej postanowieniu, przyjmując szerszą wykładnię, nakłada na stronę przeciwną ciężar obalania mocy dowodowej odpisu albo dokumentu źródłowego.

UPRAWNIENIE DO LOKALU SOCJALNEGO

Gmina ponosi ciężar ochrony mieszkańców przed bezdomnością. Stosownie do treści art. 4 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (tekst jedn. Dz.U. z 2005 r., poz. 266) tworzenie warunków do zaspokajania potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej należy do zadań własnych gminy, która na zasadach i w wypadkach przewidzianych w ustawie zapewnia lokale socjalne i lokale zamiennie, a także zaspokaja potrzeby mieszkaniowe gospodarstw domowych o niskich dochodach. Obowiązkom gminy odpowiadają kompetencje sądu orzekającego w sprawie o opróżnieniu lokalu mieszkalnego; stosownie do art. 14 ust. 1 w wyroku nakazującym opróżnienie lokalu sąd orzeka o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego bądź o braku takiego uprawnienia wobec osób, których nakaz dotyczy. W rozpoznawanej sprawie sąd pierwszej instancji orzekł o opróżnieniu przez pozwanych zajmowanego dotychczas lokalu socjalnego, lecz orzekł również o istnieniu uprawnienia pozwanych do otrzymania lokalu socjalnego oraz wstrzymał wykonanie wyroku do czasu zaferowania pozwanym przez powodową gminę lokalu socjalnego.

Sąd pierwszej instancji, wydając taki wyrok, uwzględnił zarówno utratę przez pozwanych prawa do dotychczasowego lokalu socjalnego (wygaśnięcie umowy o najem tego lokalu), jak i trudną ich sytuację materialną oraz osobistą. Rozpoznając apelację powódki, sąd drugiej instancji powziął wątpliwość, czy wymieniony przepis (art. 14) stosuje się w takim wypadku, skoro ustawa rozróżnia pojęcie lokalu (bezpřzymiotnikowego) i lokalu socjalnego. W związku z tym w art. 14 ust. 1 można dopatrzeć się ograniczenia wyłączonego dopuszczalność ponownego przyznawania prawa do otrzymania lokalu socjalnego, jeżeli pozwany utracił tytuł do zajmowania dotychczasowego lokalu mającego taki – socjalny – charakter. Sąd okręgowy nie pominął także argumentów przemawiających na rzecz dopuszczalności wydania ponownie orzeczenia pozytywnego, tj. zgodnego z treścią wyroku zaskarżonego przez gminę.

Sąd Najwyższy w uchwale z 5 kwietnia 2013 r., sygn. III CZP 11/13, wyjaśnił, że: **„W wyroku nakazującym opróżnienie lokalu socjalnego sąd orzeka o uprawnieniu do otrzymania lokalu socjalnego bądź o braku takiego uprawnienia wobec osób, których nakaz dotyczy”**. Rozstrzygnięcie zasługuje na aprobatę, ponieważ lokal socjalny jest również **lokałem**, o którym mowa w art. 14 ust. 1, poza tym kryteria przyznania (lokalu socjalnego) i wstrzymania egzekucji opróżnienia lokalu pozwalają sprawiedliwie rozkładać ciężar dostarczania pomieszczenia nadającego się do zamieszkania między wspólnotę gminy, natomiast eksmitowanych oraz społeczeństwo (*sic!*) chronią przed plagą bezdomności.

NIERUCHOMOŚCI GRUNTOWE

Uchwała Sądu Najwyższego z 21 marca 2013 r., sygn. III CZP 8/13, dotyczy wątpliwości, czy ważne są umowy zamiany udziałów w niektórych działkach gruntu stanowiących wraz z innymi działkami – nieobjętymi umową – jedną nieruchomością grunt-

tową, w sytuacji gdy uczestniczący w umowie współwłaściciele nieruchomości złożyli jednocześnie wniosek o dokonanie „podziału wieczystoksięgowego” nieruchomości. Sąd przedstawiający to zagadnienie prawne wskazał również, że taką umowę zawarli mniejszościowi współwłaściciele nieruchomości, zamierzający następnie dokonać wspomnianego podziału wieczystoksięgowego nieruchomości. Rozstrzygając zagadnienie prawne, Sąd Najwyższy stwierdził, że: **„Nieważna jest umowa zamiany udziałów jedynie w niektórych działkach gruntu stanowiących wraz z innymi działkami nieruchomości objętą księgą wieczystą”**.

Analiza prawna nieskomplikowanego stanu faktycznego potwierdza wadliwość umowy zmierzającej do zamiany udziałów w działkach składających się na jedną nieruchomość. Objęcie kilku działek (w znaczeniu geodezyjnym) jedną księgą wieczystą implikowało uznanie, że przedmiotem własności jest jedna nieruchomość w znaczeniu nadanym przez art. 46 § 1 k.c. Ze względu na wielopodmiotowość właścicieli była to współwłasność w częściach ułamkowych. Liczba działek składających się na tę nieruchomość nie miała prawnego znaczenia, a dopuszczalne czynności prawne między współwłaścicielami (rozporządzenia w postaci zamiany) mogły dotyczyć udziałów każdego z nich w nieruchomości, a nie w poszczególnych działkach. Odmienne sformułowanie (rozporządzenie udziałami w niektórych działkach) było bezskuteczne ze względu na brak przedmiotu, dlatego treść przedstawionego zagadnienia sprowadzająca się do pytania o ważność, a nie o skuteczność umowy, a w konsekwencji również przesłanki podjęcia uchwały, budzą wątpliwości.